



МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР

АВТО ЗАМЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ, ҮР ДҮН



Авто замын барилгын ажлын чанар хангалтгүй, хяналт хариуцлага сул байна

Тайланг бэлтгэсэн:	Агуулга	3
	Товчилсон үгс	4
ҮАГ-ын Гүйцэтгэлийн аудитын газар	Аудитын зорилт, арга зүй, стандартын талаарх мэдэгдэл, хамарсан хүрээ	5
<i>Дарга: С.Төмөрхүү</i>	Үндсэн мэдээлэл	7
<i>Аудитын менежер: Г.Гүнжидмаа</i>	Бүлэг 1. Орон нутагт эрх шилжсэн төсөл арга хэмжээний хэрэгжилтэд тавих хяналт хангалтгүй байна	10
<i>Аудитор: М.Доржмаа</i>	<i>Авто зам, гүүрийн засвар, шинэчлэлтэд төлөвлөсөн хөрөнгө хүрэлцэхгүй байна</i>	13
<i>Шинжээч: Б.Анхбаатар Х.Энх-Амгалан</i>	<i>Салбарын олон жилийн туршлага, судалгаанд тулгуурлан норматив баримт бичгийг шинэчлэн, сайжруулах шаардлагатай байна</i>	14
	Бүлэг 2. Төслүүдийн хэрэгжилт удаашралтай байна	
	<i>Худалдан авах ажиллагаанд хэт их хугацаа зарцуулж байгаа нь төслийн хэрэгжилт удааширах үндэс болж байна</i>	16
		17
Уг тайланг ҮАГ-ын Веб сайт-аас үзнэ үү. www.audit.mn	Бүлэг 3. Аймгуудыг нийслэлтэй холбох зарим замууд ашиглалтад ороогүй байна	18
<i>Аудитын тайлан, дүгнэлттэй холбоотой асуудлаар нэмж тодруулах, асууж лавлах зүйл байвал 261675 дугаарын утас, 263755 факсаар харилцана уу.</i>	<i>Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр санхүүжих төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг Засгийн газраас тогтоож байна</i>	21
	<i>Хяналтын тогтолцоог өөрчилсөн ч замын чанар сайжрахгүй байна</i>	21-22
	Бүлэг 4. Эрх аваагүй байгууллага “Гудамж” төслийн зөвлөхөөр ажиллаж байна	22
	Аудитын дүгнэлт	25
ХАЯГ:		
<i>Үндэсний аудитын газар Чингэлтэй дүүрэг Бага тойруу-6 Засгийн газрын IV байр Монгол Улс</i>	Аудитын зөвлөмж	27
	Холбогдох байгууллагын санал	29
		30
	Саналд өгөх тайлбар	

Товчилсон үгийн жагсаалт

УИХ	Улсын Их Хурал
ТБОНӨХБАҮХАТХ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
ЗГҮАХ	Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр
ФИДИК	Federation international Des Ingenieurs Conseils
ЗТС	Зам, тээврийн сайд
ЭЗС	Эдийн засгийн сайд
ЭЗЯ	Эдийн засгийн яам
ЗТЯ	Зам, тээврийн яам
ЗТБХБС	Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд
ЗТАЖС	Зам, тээвэр, аялал жуулчлалын сайд
ТНБД	Төрийн нарийн Бичгийн дарга
НЗДТГ	Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар
НАЗГ	Нийслэлийн авто замын газар
НӨХГ	Нийслэлийн өмчийн харилцааны газар
ХААГ	Худалдан авах ажиллагааны газар
ХБ	Хөгжлийн банк
ТЭЗҮ	Техник эдийн засгийн үндэслэл
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
НИТХ	Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
ТАХ	Төсөл, арга хэмжээ
ХАА	Худалдан авах ажиллагаа
ААН	Аж ахуй нэгж
АЗЗА	Авто замын засвар, арчлалт

ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх

Аудитыг УИХ-ын Төсвийн Байнгын хорооны 2014 оны 3 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторт Үндэсний аудитын газраас 2014 онд нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний төлөвлөгөөг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон Үндэсний аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд хийв.

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ

Авто замын салбарт 2014 оны байдлаар улсын төсөв, гадаадын зээл, буцалтгүй тусламж, Хөгжлийн банкны санхүүжилт, Чингис, Самурай бондын хөрөнгөөр хэрэгжиж буй авто замын төслүүдийн хэрэгжилт, үр дүнд аудит хийж дүнг УИХ-ын Төсвийн Байнгын хороонд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэгдсэн болно. Уг зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудит хийлээ. Үүнд:

- Гадаадын зээл, буцалтгүй тусламжийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжиж буй авто замын төслийн хэрэгжилт үр дүнтэй байгаа эсэх,
- Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжиж буй авто замын төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт үр дүнтэй байгаа эсэх.
- Хөгжлийн банкны хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлж байгаа авто замын төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт үр дүнтэй байгаа эсэх,

Аудитад улсын төсөв, гадаадын зээл, буцалтгүй тусламж, Чингис, Самурай бондын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжиж буй авто замын төсөл, арга хэмжээг хариуцан хэрэгжүүлж буй Төсвийн ерөнхийлөн захирагчид, тэдгээрийн эрхлэх асуудлын хүрээний агентлаг, төслийн нэгж, гүйцэтгэгч, зөвлөх компаниуд болон бусад холбогдох газрууд хамрагдлаа.

Аудитын арга зүй, стандартын талаарх мэдэгдэл

Аудитын явцад холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийж, асуулга, лавлагаа, тайлбар мэдээ гаргуулах, захиалагч, зөвлөх компани болон гүйцэтгэгчээс бичгээр тайлбар авч холбогдох нотлох баримтыг гаргуулах, фото зургаар баталгаажуулах, санхүүгийн үйл ажиллагааны болон хяналтын тайланг судалж, шалгуур үзүүлэлт бодит байдалтай харьцуулах, нөхцөл байдлын шинжилгээ хийх зэрэг гүйцэтгэлийн аудитын арга зүйг ашиглалаа.

Аудитыг гүйцэтгэхдээ Төрийн хяналт шалгалтын стандарт, түүнийг хэрэгжүүлэх аргачилсан зөвлөмж, Гүйцэтгэлийн аудитыг хянан баталгаажуулах журам, Гүйцэтгэлийн аудитын гарын авлага, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг мөрдлөг болгон аудитын горимын дагуу нотлох зүйл цуглуулж, судалгаа дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

Үндсэн мэдээлэл

УИХ-ын 2010 оны 36 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ бүтээн байгуулалт дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийн хүрээнд нийслэлийг аймгийн төвүүдтэй, аймгийн төвүүдийг ойролцоох хилийн боомттой холбох, Улаанбаатар-Алтанбулаг-Замын-Үүд чиглэлийн хурдны замыг 2014 онд ашиглалтад оруулж, орон нутгийн болон экспорт, импортын ачаа тээвэрлэлтийн нөхцлийг сайжруулан, зам ашиглалтын зардлыг бууруулах, ложистикийн төвүүд хөгжих боломжийг бий болгох зорилтыг дэвшүүлжээ.

Аудитад 2011-2014 онд хэрэгжиж буй нийт 105 чиглэлийн 1167.8 тэрбум төгрөг, 349.7 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 3711.8 км авто замын төсөл, арга хэмжээг хамрууллаа. Эдгээр төсөл, арга хэмжээг санхүүжилтийн эх үүсвэрээр авч үзвэл:

- Улсын төсвийн санхүүжилтээр 601 км урттай, 281.4 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 49 төсөл, арга хэмжээ;
- Хөгжлийн банк, Чингис бондын санхүүжилтээр 1910.7 км урттай 886.4 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 30 төсөл, арга хэмжээ;
- Гадаадын зээл, тусламжаар санхүүжиж буй 6 төслийн 1200.1 км урттай 349.7 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 26 төсөл, арга хэмжээ байна.

"Шинэ бүтээн байгуулалт" дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрт тусгагдсан Улаанбаатар хотыг аймгийн төвүүдтэй, аймгийн төвүүдийг ойролцоох хилийн боомтуудтай 2012-2016 онд холбох 5572 км авто замаас 2012 онд 1171, 2013 онд 982, 2014 онд 1078 км, 2015 онд 877, 2016 онд 835 км-ийг тус тус барихаар төлөвлөжээ.

Нийт 3711.8 км замаас 2011-2014 оны 10 сар хүртэл хугацаанд улсын төсвөөс санхүүжсэн 69.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 157 км урттай 21, Хөгжлийн банк, Чингис бондын хөрөнгөөр 390.3 км урттай 176.0 тэрбум төгрөгийн 5, гадаадын зээл, тусламжийн 123.2 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 13 багцын ажил дууссанаар 443.95 км, бүгд 991.25 км авто замыг ашиглалтад оруулж улсын комисст хүлээлгэн өгсөн байна.

Харин Улаанбаатар-Алтанбулаг-Замын-Үүд чиглэлийн 990 км хурдны замыг 2014 онд барьж ашиглалтад оруулж экспорт, импортын нөхцлийг сайжруулах зорилт хэрэгжээгүй байна.

2014 онд улсын төсвийн 7.1 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар 4 төсөл, арга хэмжээ шинээр эхэлсэн ба 2015 онд 921.9 тэрбум төгрөг, 100.3 сая ам. долларын гэрээний дүнтэй нийт 2720.55 км урт 66 замын ажил он дамжин хэрэгжиж байна.

БҮЛЭГ 1. Орон нутагт эрх шилжсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд тавих хяналт хангалтгүй байна

1.1 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар нийслэл, орон нутагт хэрэгжиж буй 601 км урттай 281.4 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй нийт 49 төсөл, арга хэмжээ байгаагаас 69.9 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 157 км авто замыг 2013-2014 онд улсын комисст хүлээлгэн өгсөн байна.

1.2 Мөн барилга угсралтын ажил дуусаж 2012-2014 онд тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн нээсэн боловч улсын комисс хүлээж аваагүй байгаа 168 км урттай 53.6 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 5 төсөл, арга хэмжээг хүснэгтээр харуулбал:

/сая төгрөг/

Төсөл, арга хэмжээний нэр	Замын хөдөлгөөн нээсэн он сар	Хүчин чадал /км/	Гэрээний дүн
Өлгий-Цагааннуур /Баян-өлгий/	2014.09	40	13,295.0
Улиастай-Донхойн хөндийн нисэх /Завхан/	2013.10	29.5	10,300.0
Сайншанд-Хамрын хийд /Дорноговь/	2013.11	42	17,632.9
Мөрөн-Хатгал /Хөвсгөл/	2012.11	48.8	9,757.8
Дархан-Сүхбаатар чиглэлээс Орхон сум	2012.11	8.23	2,586.4
НИЙТ		168	53,572.1

1.3 Замын барилга угсралтын ажил дууссан боловч техникийн шаардлага, технологийн горим зөрчсөн, чанар байдлын зарим үзүүлэлт хангагдаагүйгээс замыг улсын комисс хүлээн авахгүй байгаа нь захиалагч, хэрэгжүүлэгч, гүйцэтгэгч, зөвлөх байгууллагуудын ажлын зохион байгуулалт, хариуцлага, гүйцэтгэлийн сахилга бат сул байгаатай холбоотой байна.

1.4 Мөн замын далан, суурь, хучилтанд хэрэглэж байгаа дүүргэгч болон барьцалдуулагчаар шаардлага хангахгүй материал ашигласан, батлагдсан зургаас зөрсөн, зураг төсөлд өөрчлөлт оруулсан, техникийн шаардлага мөрдөж ажиллаагүй зэрэг зөрчлүүд замын чанарт нөлөөлсөөр байна. Тухайлбал:

- Ялгуусан, Гашууны гол ХХК-уудын гүйцэтгэсэн Мөрөн-Хатгал чиглэлийн 48.8 км замын хучилтын тэгш байдал алдагдсан, тэмдэг тэмдэглэгээний стандарт зөрчигдсэн;
- Өлгий-Цагаан нуур чиглэлийн 40 км, Багануур-Налайх-Агуйтын хөтөл хүртэлх 24.1 км замын технологийн горим алдагдсанаас хучилтад эвдрэл гарсан;
- Сайншанд-Хамрын хийд чиглэлийн 42 км замын ажлыг батлагдаагүй зургийн дагуу эхэлснээс зургийн алдаа гарсан ба шаардлага хангахгүй асфальтбетон хольц хэрэглэснээс хучилт эвдэрсэн;
- Улиастай-Донхойн хөндийн нисэх буудал хүртэлх 29.5 км замын гүйцэтгэгч Хотгор зам ХХК гарсан зөрчлийг арилгаагүйгээс ашиглалтад хүлээлгэж өгөх хугацаа удааширсан байна.

1.5 Шинээр ашиглалтад орж байгаа болон ашиглагдаад удаагүй замуудын чанар шаардлага хангахгүй байгаа нь авто замын стандарт норм, туршилт шинжилгээний арга, аргачлал, технологийн шинэчлэлийг нэвтрүүлэх, боловсронгуй болгох чиглэлийн ажлууд дутагдалтай байгааг харуулж байна.

1.6 Мөн 2015 онд шилжих 276 км урттай 157.9 тэрбум төгрөгийн 23 замаас гэрээний хугацаандаа 11 зам байгаа бол хугацаа хэтэрч гэрээгээ хэд хэд сунгасан 12 замын гүйцэтгэгч байна. Тухайлбал:

- Мянгадын гүүрээс-Сар хайрхан чиглэл 20 км /Гүйцэтгэгч Түмдэлгэрэх ХХК/
- Элсэнтасархай-Арвайхээрийн 40 км / Гүйцэтгэгч Үйлсийн зам, Очнاران, Суурь ХХК/
- Элсэнтасархай-Хархорины 77 км /Гүйцэтгэгч Хурдны зам ХХК/
- Ханх-Монд чиглэлийн 22 км /Гүйцэтгэгч /Хөвсгөл Зам ХХК/

1.7 ЗТС-ын нийслэл болон аймгуудын Засаг дарга нартай 2013 онд байгуулсан гэрээний дагуу эрх шилжүүлсэн 42.4 км урттай 19.7 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 15 замаас 4 зам ашиглалтад орж, 27.6 км урттай 12.8 тэрбум төгрөгийн 11 замын ашиглалтад оруулах хугацаа хэтэрч он дамжихаар байна.

1.8 Орон нутагт эрх шилжсэн зарим төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх явцад гүйцэтгэгчийн ажлын дотоод зохион байгуулалт, хариуцлагагүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалж, төсөл, арга хэмжээг ашиглалтад оруулах хугацаа удаашрах зөрчил байсаар байна. Тухайлбал:

- Баянхонгор аймгийн төвийн 2 км замыг Их монгол барилга ХХК 2013 оны 6 сард ашиглалтад оруулахаар гэрээ байгуулсан ч 2014 онд 60 хувийн гүйцэтгэлтэй нийт санхүүжилтийн 71.5 хувь буюу 659.2 сая төгрөгийг олгосон байна. Гүйцэтгэгч нь гэрээний үүрэг болон захиалгачаас өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлж ажиллаагүй байна.
- Булган аймгийн Булган 1 дүгээр багийн 1.2 км замын гүйцэтгэгчээр Хур ноёд ХХК-ийг шалгаруулж замыг 2012 оны 9 сард ашиглалтад оруулахаар 686.5 сая төгрөгийн гэрээ байгуулснаас нийт санхүүжилтийн 70 хувь буюу 480.2 сая төгрөгийг олгосон байна. Гэрээний хугацааг 2014 оны 8 сар хүртэл сунгасан боловч ажил бүрэн хэрэгжээгүй байна.
- Сүхбаатар аймгийн төвийн 3.2 км замын гүйцэтгэгчээр шалгарсан БиБиСервис ХХК-тай 1,591.9 сая төгрөгийн гэрээ байгуулж 2013 онд ашиглалтад оруулахаар төлөвлөсөн боловч 2014 оны байдлаар 50 хувийн гүйцэтгэлтэй санхүүжилтээ бүрэн авсан байна.

1.9 Мөн төсвийн хуульд зураг төсөвгүй арга хэмжээ тусгаснаас ажлын тоо хэмжээ, төсөвт өртгийг бууруулан батлагдсан төсвөөр гэрээ байгуулж Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3¹-т заасныг зөрчжээ. Тухайлбал:

- Төв аймгийн А25 кодтой замаас эмнэлгийн 4 замын уулзвар хүртэл 1.6 км зам зураг, төсвийн дагуу 943.8 сая төгрөгөөр баригдах байсан боловч зураг төсөвгүйгээр хуулинд тусгуулж 887.8 сая төгрөг батлуулснаас тоо хэмжээг 1.4 км болгож Экспресс зам ХХК-тай гэрээ байгуулсан байна.
- Мөн Зуунмод хотын Баянхошуу багийн 1.5 км зам зургийн дагуу 369.2 сая төгрөгийн өртөгтэй боловч төсвийн хуулинд 317.0 сая төгрөг батлуулснаар мөн тоо хэмжээг бууруулан 1.3 км зам болгож Гиацинт ХХК-тай 311.2 сая төгрөгөөр 2013 оны 7 сард ашиглалтад оруулах гэрээ байгуулсан ч хэрэгжилт дутуу байна.

1.10 Улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг давхардуулан авч гэрээ байгуулсан бөгөөд ажлын гүйцэтгэл нь хангалтгүй аж ахуй нэгж байна.

- Заабар ХХК 2013 онд Алтай хотын төв замуудад хурд сааруулагч, нөхөөс хийх ажлын гүйцэтгэгчээр 2013 оны 7 сард гэрээ байгуулан ажилласан ч хугацаа хоцруулсан.
- Мөн тус аймгийн нисэх буудлын өргөтгөл шинэчлэлийн ажлын гүйцэтгэгчээр шалгаран 2008 онд эхэлсэн ажлаа өнөөг хүртэл бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна.
- 2013 онд Завхан аймгийн Тосонцэнгэл сум доторх 3 км замын гүйцэтгэгчээр Завхан-АЗЗА ХХК шалгаран 1.9 тэрбум төгрөгөөр гэрээ байгуулан санхүүжилт 95 хувь, ажлын гүйцэтгэл 80 хувьтай байна. 2014 оны төсвийн тухай хуульд нэмж тусгагдсан 1.7 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 3 км замыг тус компани гүйцэтгэхээр давхардуулан авсан боловч ажлын явц 32 хувь байна.

1.11 2014 оны төсвийн хуулинд “0.0” дүнтэй тусгагдсан 18 төсөл, арга хэмжээг Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлэхээр шилжүүлсэн ч хөрөнгө шийдэгдээгүйгээс зарим төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт зогссон байна. Үүнд:

- Элсэн тасархай-Хархорины Орхоны гүүр чиглэлийн 77 км авто зам /Өвөрхангай/
- Элсэн тасархай-Арвайхээр чиглэлийн 40 км авто зам /Өвөрхангай/

¹ “Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана”

- *Ханх-Монд чиглэлийн 22 км авто зам /Хөвсгөл/*

1.12 ЗТЯ-наас зарим авто замын ажлын үлдэгдэл санхүүжилтийг шийдвэрлүүлэх хүсэлтийг ЭЗХ-ийн болон Сангийн сайдад хүргүүлснээр Засгийн газрын 2014 оны 185, 230 дугаар тогтоолоор төсвийн хуулинд “0.0” дүнтэй тусгагдсан төсөл, арга хэмжээнээс орон нутгийн 2, нийслэлд хэрэгжүүлэх 6 замын санхүүжилтийг Хөгжлийн банкнаас олгохоор шийдвэрлэсэн байна.

1.13 Харин 2013 онд ажлаа гүйцэтгэсэн боловч санхүүжилт олгоогүй, 2014 оны төсөвт хөрөнгийн эх үүсвэр нь батлагдаагүй 33 төсөл, арга хэмжээнээс 9 замын 4.1 тэрбум төгрөгийг Засгийн газрын 2014 оны 26 дугаар тогтоолын дагуу гүйцэтгэгчид олгосон байна. Үүнд:

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Хүчин чадал /км/	/сая төгрөг/
			Санхүүжүүлсэн дүн
1	Мянгадын гүүрээс Сархайрхан чиглэлийн зам	20	237.4
2	Өлгий-Цагааннуур чиглэлийн зам	40	784.4
3	Баянхонгор-Нарийнтээлийн чиглэлийн зам	50	293.3
4	Элсэн тасархай-Хархорины Орхоны гүүр чиглэлийн зам	77	95.7
5	Элсэн тасархай-Арвайхээр чиглэлийн зам	40	1,371.9
6	Налайх-Агуйтийн хөтөл чиглэлийн зам	24.1	356.6
7	Налайх-Тэрэлж чиглэлийн зам	30.2	520.4
8	Хөвсгөл аймгийн Ханх-Монд чиглэлийн зам	22	137.9
9	Арвайхээр-Баянхонгор чиглэлийн замын үргэлжлэл	1.3	348.3
	Нийт	304.6	4,145.9

Авто замын засварт хөрөнгийн эх үүсвэр дутагдалтай байна

1.14 Тус салбарт 2010-2014 оны авто зам, гүүр барих болон засвар, арчлалтын ажилд жил бүр дунджаар нийт 500.0-600.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 80-90 төсөл, арга хэмжээг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад тусгаж, 5 жилийн дүнгээр нийт 858.5 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор баталснаас 750.5 сая төгрөгийг олгосон байна.

1.15 Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3.5-д “Шинээр эхлэх барилга байгууламжийн төсөвт өртгөөс тухайн жилд ногдох хэсэг нь хэрэгжих хугацаанд тэнцүү хуваарилсан хэсгээс багагүй байхаар тооцож тусгана” гэж заажээ.

1.16 Гэтэл зарим төсөл, арга хэмжээг тухайн жилд санхүүжүүлэх дүн төсөвт өртгийн 20-30 хувь, түүнээс бага хувиар батлагдах, гэрээ байгуулсан эхний 1-2 жилд санхүүжилтийг жигд биш, хүртээмжгүй хуваарилсанаас гүйцэтгэгч бэлтгэл ажлуудыг хийж, үндсэн ажилдаа орж чадахгүйгээр барилгын ажлын улирлыг үр ашиггүй өнгөрөөдөг байна.

1.17 Авто замын сүлжээ нэмэгдэж, хатуу хучилттай авто замын 40-өөс дээш хувь 8-аас дээш жил ашиглагдсан, ашиглалтын түвшний судалгаагаар 34.4 хувь шаардлага хангахгүйд хүрсэн нь авто замын засвар, шинэчлэлтийн хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж байна.

1.18 Одоогийн мөрдлөг болгож буй Сангийн сайд, Дэд бүтцийн сайдын 2001 оны 139/83 дугаар тушаалаар баталсан “Зам, гүүрийн засвар, арчлалтын ажлын зардлын суурь норматив”-ыг баримтлан хөрөнгийг тооцон, төлөвлөж байгаа нь замуудын урсгал болон ээлжит засварын ажлыг гүйцэтгэхэд хүрэлцдэггүй байна.

1.19 Дээрх нормативаар тооцож нэг жилийн засвар арчлалтын ажилд төлөвлөсөн хөрөнгөөр нийт ажлын 17-19 хувийг гүйцэтгэхээр байгаа нь жишиг үнэлгээг шинэчлэх шаардлага гарч байна.

1.20 Авто замын ашиглалтад түүний чанар, байгаль цаг уурын хүчин зүйл нөлөөлж байгаагаас гадна даац хэтэрсэн тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс замын хучилт, суурь, бүтцээрээ эвдэрч байгаа нь засвар арчлалтын зардлыг өсгөж байгаа нэг шалтгаан болж байна. Тухайлбал:

- *Одоо мөрдөгдөж буй авто замын даацын стандартаар манай оронд баригдаж байгаа хатуу хучилттай замын даац 14 тн байхаар заажээ. Улс, орон нутгийн чанартай болон хотын доторх замуудаар 100 хүртэл тн-ын даацтай ачааны машин ихээр зорчих болсноор түүний нэг тэнхлэг дээрх 17 орчим тнын ачаалалаас зам амархан эвдэрч байна.*
- *Үүнтэй холбоотой хотуудын орох, гарах хэсэгт ачааны машины даац хэмжигч авто пүү байрлуулах ажлыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагаар дамжуулан улсын төсвөөс санхүүжүүлж байгаа ч үр дүнд хүрээгүй байна.*
- *Хотын доторх замуудын хувьд эвдрэл үүсгэж байгаа нэг гол хүчин зүйл ус байна.*
- *2000 оноос өмнө баригдсан замуудыг ус зайлуулах суваггүйгээр төлөвлөж байснаас ихэнх замууд бүтцийн эвдрэлд орж байна.*

1.21 Иймд хүнд даацын тээврийн хөдөлгөөнийг зохицуулах байдлаар замын эвдрэлийг бууруулах, тэдгээрийн татвар хураамжийн хувь хэмжээг өөрчилж засварын ажлын төсвийг бүрдүүлэх замаар улсын төсвийн ачааллыг бууруулах зэрэг арга хэмжээг авах шаардлагатай байна.

1.22 Баригдаж дууссан замуудын чанар хангалтгүйгээс дээрх хүчин зүйлийн нөлөөлөлд өртөж байгаа нь улсын төсвийн хөрөнгөөр баригдсан замуудад хяналт тавин ажилласан Авто замын хяналт, эрдэм шинжилгээ судалгааны төвийн үйл ажиллагаатай ч холбоотой байна.

1.23 Улсын төсвөөс санхүүжүүлэх 2014 онд шинээр эхэлж байгаа 4 замын тендерийн үнэлгээний хороо байгуулахад 110, тендерт 115, гэрээ байгуулах эрх олгоход 119 хоногийг тус тус зарцуулжээ.

1.24 Авто замууд хугацаандаа ашиглалтад орохгүй байгаа нь ХАА зохион байгуулахдаа хугацаа алдаж байгаатай холбоотой байна.

Салбарын олон жилийн туршлага, судалгаанд тулгуурлан норматив баримт бичгийг шинэчлэн, сайжруулах шаардлагатай байна

1.25 Авто замын сүлжээг өргөтгөн сайжруулах хэтийн төлөвлөгөөг хөгжлийн бодлогод тулгуурлан бүс нутаг, уул уурхай, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуй, газар тариалан зэрэг бусад салбаруудын өсөлттэй уялдуулан ач холбогдолыг дараах хэд хэдэн хүчин зүйлд тулгуурлан тооцох шаардлагатай байна.

- *Авто замын стратегийн ач холбогдол*
- *Засаг захиргааны нэгжид холбогдсон байдал*
- *Тухайн бүсэд нэг хүнд ногдох ДНБ-ийг улсын дундажтай харьцуулах*
- *Замын өнөөгийн нөхцөл, байдал*
- *Хөдөлгөөний ойрын болон хэтийн эрчим*
- *Эдийн засгийн өртгөө нөхөх чадвар*

1.26 Улсын хэмжээгээр баригдаж байгаа замуудын зураг төслийг ТЭЗҮ-ээс хамааруулан төлөвлөж байгаа хэдий ч эдийн засгийн хөгжил, газар нутгийн хэмжээ, хүн амын суурьшил зэргээс хамаараад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн багатай замууд эрчмийн тооллогын судалгаагаар гарч байна.

1.27 Хөдөлгөөний эрчим бага, төв суурин газраас алслагдсан бүс нутагт өндөр өртгөөр тэр дундаа зээлийн хөрөнгөөр авто зам барих, тухайн ажлын явцыг удаашруулах нь хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг бууруулдаг байна.

/сая. ам.доллар/

Төсөл, арга хэмжээний нэр	Гэрээний дүн	Олгосон санхүүжилт	Гүйцэтгэл %	Санхүүжилт %
Сайншанд-Замын-Үүд замаас Эрдэнэ сум хүртэлх 15.5 км	2.7	2.5	100	95.2
Сайншанд-Замын-Үүдийн замаас Өргөн сум хүртэлх 18.2 км	1.9	0.7	27.0	37.0

1.28 Харин олон улсын ачаа тээвэр, уул уурхайн зориулалтаар ашиглах Улаанбаатар-Алтанбулаг-Замын-Үүд чиглэлийн хурдны зам болон ийм төрлийн замуудын хувьд төлөвлөлт болоод өртгийн нөхцөл харьцангуй өөр байх ч ашиглагдаж эхэлснээр эдийн засгийн болон эдийн засгийн бус үр өгөөж нэмэгдэх юм.

БҮЛЭГ 2. Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр санхүүжиж буй төслүүдийн хэрэгжилт удаашралтай байна

2.1 Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр 349.7 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 1200.1 км урттай 26 багц бүхий 6 төсөл, арга хэмжээ 2006 оноос эхлэн хэрэгжиж байна.

2.2 Төслүүдийн хүрээнд 2011-2013 онд 32.2 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 3 багц арга хэмжээ хэрэгжсэнээр 166 км авто зам ашиглалтад орсон бол 2014 онд 91.0 сая ам.долларын өртөгтэй 277.95 км 3 замын хөдөлгөөн нээсэн байна.

/сая ам.доллар/

№	Төсөл арга хэмжээ	ТАХ	Гэрээ /дүн/	2011-2013 онд ашиглалтад орсон		2014 онд ашиглалтад орсон		2014 онд хөдөлгөөн нээсэн	
				км	Гэрээ /дүн/	км	Гэрээ /дүн/	км	Гэрээ /дүн/
1	Бүс нутгийн авто замыг хөгжүүлэх төсөл 467.6 км	7	125.3	149	26.7	230.45	82.4	69.95	14.2
2	Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто замын төсөл 549.1 км	7	166.6	-	-			309.4	136.3
3	Баруун бүсэд иргэдийн оролцоотойгоор зам барих 15.3 км	6	1.6	-	-	15.3	1.6		
4	УБ хотын хүнсний хангамжийг сайжруулах тээврийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх төсөл 78.5 км	3	22.7	17	5.5	32.2	7.0		
5	Уньт-Тариалан чиглэлийн авто зам 88 км	2	33.5	-	-			88	33.5
6	Бүс нутгийн ложистикийн төвийг хөгжүүлэх төсөл 1.6 км	1		-	-				
нийт дүн		26	349.7	166	32.2	277.95	91.0	467.35	184

2.3 2014 онд Улаанбаатар хотын хүнсний хангамжийг сайжруулах тээврийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх төслөөс Жаргалант-Борнуурын 32.2 км, Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх төслөөс 54.05 км, 176.4 км зам тус тус ашиглалтад оржээ.

2.4 Дээрх 6 төслөөс АХБ-ны тусламжаар хэрэгжсэн “Баруун бүсийн иргэдийн оролцоотойгоор зам барих төсөл” бүрэн хэрэгжиж дууссан ба төслийн хүрээнд Ховд аймгийн Алтай, Мөст, Манхан, Баян-Өлгий аймгийн Цагааннуур, Бугат, Толбо сумдад баригдсан 0.52-5.037 км нийт 15.3 км замуудын барилга угсралтын ажилд төслийн зорилтын дагуу орон нутгийн иргэдийг оролцуулсан байна .

2.5 Харин Уньт-Тариалан тариалан чиглэлийн 88 км замд улсын комисс ажилласан бол 288.8 км урттай 42.5 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 4 төслийн авто замын ажил 2015 онд дамжин хэрэгжихээс Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто замыг хөгжүүлэх төслийн хүрээнд 189.7 км авто замын ажил тендерийн шатандаа байна.

Худалдан авах ажиллагаанд хэт их хугацаа зарцуулж байгаа нь төслийн хэрэгжилт удаашрах үндэс болж байна.

2.6 Авто замын салбарт гадаадын зээл, тусламж, бондын хөрөнгөөр хэрэгжүүлж буй зам барилгын ажилд ФИДИК буюу / *federation international Des Ingenieurs-Conseils*/ Олон улсын зөвлөх инженерүүдийн холбооноос боловсруулан гаргасан барилга угсралтын ажлын гэрээг мөрдөж байна.

2.7 Зарим төслийн зээлийн гэрээ УИХ-аар соёрхон батлагдсанаас хойш санхүүжүүлэгчтэй тендерийн багцлал, гэрээний хугацаа, тендерийн баримт бичиг, санхүүжилтийн хуваарь зэргийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэхэд 1-2 жил зарцуулж байгаа нь төсөл богино хугацаанд хэрэгжих боломжгүй байна. Төслүүдийн ХАА-нд зарцуулсан хугацааг хүснэгтээр харуулбал:

№	Төслийн нэр	Чиглэл, багц, км	Үнэлгээний хороо байгуулснаас урилга нийтлүүлэх хүртэл /хоног/	Тендер зарласнаас гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулах эрх олгосон /хоног/
1	Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх	Сайншанд-Замын-Үүд 131 км	152	98
		Сайншанд-Замын-Үүд 61.8 км	35	254
2	Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто зам	Багц 3- 85.3 км, багц 5-60 км	372	28
		Бага улаан даваа-Манхан 103.3 км	195	44
		Зөвлөх сонгон шалгаруулах	211	216
3	УБ хотын хүнсний хангамжийг сайжруулах	Партизан чиглэлийн 17км	150	422
		Жаргалант, Борнуур 32.2 км	158	78
		Борнуур, Жаргалант 29.3 км	139	422 дээш
4	Уньт-Тариалангийн авто зам барих	Уньт-Тариалан чиглэлийн 88 км	416	172

2.8 Үнэлгээний хороо байгуулагдаад тендерийн урилга нийтлүүлэхэд 35-372, тендер зарласнаас гэрээ байгуулах эрх олгох хүртэл 28-422 хоног зарцуулж байгаа нь ХАА-г шуурхай зохион байгуулах арга хэмжээ авч ажиллаагүй байна.

2.9 Зээл, тусламжаар зам барих зээлийн гэрээний тусгай нөхцөл манай оронд хэрэгжих боломжтой эсэхийг харгалзан үзэх нь чухал байна. Тухайлбал:

- *Монгол Улсын Засгийн газар Кувейтын сантай байгуулсан зээлийн гэрээнд зөвлөх үйлчилгээг өөрийн орны эрх бүхий байгууллагаар хийлгэхээр хязгаар тавьсан*
- *Шалгаруулалтад өөрийн орны компанийг Монголын компанитай хамтруулан оролцуулах*
- *Гүйцэтгэгч сүүлийн 3 жилд 14.0 сая ам.доллараас дээш өртөг бүхий ажил гүйцэтгэсэн байх*
- *Өмнө гүйцэтгэсэн ажил тухайн төслийг хэрэгжүүлэх байршилтай байгаль орчин, газар нутгийн хувьд ижил төстэй байх гэсэн шаардлагууд байна.*

2.10 Мөн зээлийн гэрээний ерөнхий болон тусгай нөхцлийн судалгааг хангалтгүй хийснээс тендерт үндэсний компаниуд оролцох нөхцөл боломж бүрдэхгүй байх, шаардлагад нийцсэн санал ирдэггүй, улмаар тендер хүчингүй болж зөвхөн ХАА-нд тухайн замыг барьж дуусахтай тэнцэхүйц хэмжээний хугацааг зарцуулдаг байна. Тухайлбал:

- *Германы сэргээн босголт банкны зээлээр хэрэгжүүлэх Нийслэл хотын хүнсний найдвартай байдлыг хангах орон нутгийн тээврийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх төслөөр хэрэгжих 78.8 км замын II багцын гүйцэтгэгчийг шалгаруулах ажил 3 жил үргэлжилж, 2013 оны 12 сард гэрээ байгуулсан бөгөөд одоогоор ажлын гүйцэтгэл..... хувьтай байна.*

2.11 Зээлийн гэрээний нөхцөл шаардлагад нийцүүлэн томоохон замуудын гүйцэтгэгчээр шалгарсан БНСУ-ын компани замын ажлыг 3 ба түүнээс дээш жилээр удаашруулсан зөрчил 2007 оноос давтагдаж байна. Тухайлбал:

- *2006 онд эхэлсэн “Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх” Чойр-Сайншанд-Замын-Үүд чиглэлийн замын гүйцэтгэгчээр БНСУ-ын Эл Ай Жи, Ханшин инженеринг, Шингли инженеринг компаниуд шалгарч гэрээг хэд хэд сунгасан боловч үүргээ биелүүлээгүйгээс цуцлагдаж ажил нь 6-7 жил үргэлжилжээ.*
- *Мөн Уньт-Тариалан чиглэлийн 88 км замын тендерийг зохион байгуулах үнэлгээний хороог 2010 онд байгуулж, 2012 оны 4 дүгээр сард БНСУ-ын Век Сок констракшин ХХК-ийг шалгаруулж гэрээ байгуулсан байна.*

2.12 Тус компани гэрээний үүргээ биелүүлээгүйгээс ажлыг түргэвчлэх үүднээс 2013 онд 2 багц болгон 1 дүгээр багцын 48 км замыг Век Сок компаниар гүйцэтгүүлэхээр болсон байна.

2.13 Зам тээврийн яамны ТНБД-ын 2013 оны 96 дугаар тушаалаар тус компанитай байгуулсан гэрээг цуцлан, Засгийн газрын 2014 оны 185 дугаар тогтоолоор үлдэгдэл ажлыг БНХАУ-ын Эйч Кей Би ХХК-иар гүйцэтгүүлэхээр шийдвэрлэсэнээр замын ажил дуусч хөдөлгөөн нээсэн байна.

2.14 Засгийн газрын “Гадаадаас ажиллах хүч оруулж ирэх тухай” тогтоолууд тухайн оны 4-5 дугаар сард гарч, гүйцэтгэгч батлагдсан ажилчдын тооноос 37-69 хувьд хөдөлмөр эрхлүүлэх зөвшөөрөл авч байсан нь Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх төсөл, Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто замын ажил төлөвлөгөөнөөс хоцроход нөлөөлжээ.

2.15 БНХАУ-ын Засгийн газраас манай улсад олгох 500.0 сая ам.долларын хөнгөлөлттэй зээлийг ашиглах тухай хэлэлцээрийг 2011 оны 6 дугаар сард хийснээр хоёр улсын Засгийн газар хооронд гэрээ байгуулж, УИХ-аар 2011 оны 7 дугаар сарын 9-ний өдөр соёрхон баталсан байна.

2.16 Зээлийн ерөнхий хэлэлцээрт дээрх 500.0 сая ам.доллараас дэд бүтэц, нийгмийн салбарт 300.0 сая ам.долларыг зарцуулахаар тусгасан байна.

2.17 Уг 300.0 сая ам.доллараас дэд бүтцийн салбарт зарцуулах 234.2 сая ам.доллороор нийслэлд 6 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр 2011 оноос дараах бэлтгэл ажлуудыг зохион байгуулсан байна. Үүнд:

- 6 гүүрэн гарц, олон түвшний уулзвар барихаар төлөвлөж нийт 38 га газрын эзэмшлийн захирамж гаргуулсан;
- 2 гүүрэн гарцын ТЭЗҮ, зураг, төсөл боловсруулж баталгаажуулсан;
- Үнэлгээний хороо байгуулагдаж, тендерийн баримт бичиг боловсруулсан;
- Зарим төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэгчийг шалгаруулж, гэрээ байгуулсан.

2.18 Дээрх төсөл, арга хэмжээ нь дэд бүтцийг хөгжүүлэх төрийн болон салбарын бодлого төлөвлөлтийн бүх баримт бичигт тусгагдсан бөгөөд Сангийн сайдын 2012 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн шийдвэрээр хэрэгжүүлэх эрхийг НЗДТГ, НАЗГ-т шилжүүлсэн байна.

2.19 2013 оны 4 дүгээр сарын 7-ны өдөр Ерөнхий сайд төслийн хөрөнгө оруулалт, санхүүжилт, хэрэгжилт хариуцсан холбогдох хүмүүстэй уулзалт зохион байгуулж Улаанбаатар хотод хэвтээ босоо тэнхлэгийн 33 км хурдны зам барихтай холбогдуулан дээрх 6 төслийн үйл ажиллагааг зогсоох үүрэг чиглэл өгснөөр төслүүдийн явц зогсонги байдалд оржээ.

2.20 Харин Засгийн газрын 2013 оны 127 дугаар тогтоолоор нийслэлд 6 гүүрэн гарц, олон түвшний уулзвар барих 234.2 сая ам.долларыг Гудамж төслийн хүрээнд хийгдэх ажилд зарцуулахаар шийдвэрлэсэн байна.

Бүлэг 3. Аймгуудыг нийслэлтэй холбох зарим замууд ашиглалтад ороогүй байна

3.1 Хөгжлийн банк 2011 оноос эхлэн авто замын салбарт хөрөнгө оруулалт хийж эхэлсэн бөгөөд 2013-2014 оны байдлаар тус банкны өөрийн болон Чингис, Самурай бондын санхүүжилтээр хэрэгжүүлж буй 886.4 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 1910.7 км замын 30 төсөл, арга хэмжээ байна.

3.2 Эдгээрийн 6 төсөл, арга хэмжээнд улсын төсвөөс 2010-2012 онд 80.7 тэрбум төгрөгийг олгосон ба үлдэх санхүүжилтийг Хөгжлийн банк санхүүжүүлсэн байна.

3.3 2012-2013 онд 12 төсөл, арга хэмжээнд 147.4 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг Хөгжлийн банк өөрийн хөрөнгөөс олгосон бол 2013-2014 онд Чингис бондоос 26 замд 503.4 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө зарцуулжээ.

3.4 Үүний дотор Өндөрхаан-Мөнххаан-Баруун-Урт чиглэлийн 21.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 45.3 км, Халзанбүргэдэй-Солонготын даваа чиглэлийн 100 км замын барилгын ажлыг Самурай бондын 5.6 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлсэн байна.

3.5 Дээрх 30 төсөл, арга хэмжээнээс 2013-2014 оны 10 сарын байдлаар 5 төслийн 176.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 390.3 км урттай авто зам ашиглалтад орсон байна. 2013-2014 онд хийгдсэн авто замын ажлын гүйцэтгэлийг хүснэгтээр харуулбал:

/сая төгрөг/

2012 оноос дамжсан		2013 онд ашиглалтад орсон		2014 онд ашиглалтад орсон	
Урт /км/	Гэрээний дүн	км	Гэрээний дүн	км	Гэрээний дүн
1910.7	886.4	76	32.3	314.3	143.0

3.6 Мөн 2014 оны 10 сарын байдлаар барилгын ажил дуусч хөдөлгөөн нээсэн 555.6 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 1023.2 км зам барих 20 төсөл, арга хэмжээ байгаа ба 108.5 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэл өртөгтэй, 497.1 км урттай 5 замын ажил он дамжиж байна.

Хөгжлийн банкнаас санхүүжих төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг Засгийн газраас тогтоож байна

3.7 Хөгжлийн банкны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д "Хөгжлийн банк нь УИХ-аас баталсан Монгол Улсын хөгжлийн томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэхэд зориулан зээл олгох бөгөөд санхүүжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг УИХ жил бүрийн хаврын чуулганаар батална" гэж заажээ.

3.8 "Шинэ бүтээн байгуулалт" дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрт "... 4.4.2.10. Улаанбаатар хотыг аймгийн төвүүдтэй, аймгийн төвүүдийг ойролцоох хилийн боомтуудтай холбосон 5572 км авто зам барих ..., ...4.4.2.11. Алтанбулаг-Улаанбаатар-Замын -Үүд чиглэлийн 990 км хурдны зам барьж ашиглалтад оруулах..., ...4.4.2.12 Улаанбаатар хотын автозамын 1,2,3 дугаар тойрог замыг шинээр бий болгох, тойрог замыг холбосон туслах зам, хотын алслагдсан дүүрэг, шинээр баригдсан орон сууцны цогцолбор хорооллуудыг холбосон авто зам барих, шинэчлэн

сайжруулах, Хөшигийн хөндийн нисэх буудалтай холбосон шинээр нийт 212 км авто зам, шинэчилсэн 350 км авто зам, 2 түвшний гүүрэн 7 гарц барих..." гэж заасныг эс тооцвол Хөгжлийн банкнаас санхүүжих авто замын төсөл, хөтөлбөрийн жагсаалтыг УИХ-аас батлаагүй байна.

3.9 Засгийн газраас Хөгжлийн банк, Чингис бондын хөрөнгөөр барих замуудын санхүүжилт, ХАА-г шийдвэрлэх зорилгоор хэд хэдэн тогтоол гаргажээ. Үүнд:

ЗГ-ын тогтоолын дугаар, огноо	Тогтоолын агуулга	Хүчин чадал /км/
Шууд гэрээгээр гүйцэтгүүлэх авто замууд		
2011 оны №336	Тосонцэнгэл-Улиастай	67
2012 оны № 47	Өндөрхаан-Мөнххаан-Баруун-Урт	132.6
	Улаангом-Наранбулаг	90
	Мандалговь-Даланзадгад	83
2012 оны № 106	Өндөрхаан-Чойбалсан	95.4
	Тариалан-Мөрөн	79
	Цахир-Тосонцэнгэл	127.1
2012 оны №110	Өндөрхаан-Мөнххаан-Баруун-Урт	45.3
	Улаанбаатар-Мандалговь	104
	Хөгжлийн банкнаас санхүүжлэх эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй баригдах авто замууд	
2012 оны №110	Арвайхээр-Баянхонгор	107
	Баянхонгор-Алтай	128
	Мандалговь-Даланзадгад	163
	Өндөрхаан-Чойбалсан	143
	Манхан-Дарви чиглэлийн	100
	Халзанбүргэдэй-Солонготын даваа	100
	Улаангом-Хяргас нуур	100
ЗГ-ын үнэт цаасыг арилжаалж бүрдүүлсэн хөрөнгөөр санхүүжих авто замууд		
2013 оны №96	Мандалговь-Даланзадгад	50
	Мөрөн-Тариалан чиглэл	54.3
	Мөрөн-Тариалан	32
2014 оны №185	Өндөрхаан-Чойбалсан	50
	Ховдын Булган-Үенч-Ховд	60
НИЙТ ДҮН		1910.7

2015 онд шилжих замуудын ажлын гүйцэтгэл санхүүжилтийг харуулбал:

№	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Хүчин чадал/км/	Гэрээний дүн	Олгосон санхүүжилт	Ажлын гүйцэтгэл%	/сая төгрөг/
						2015 онд санхүүжих
1	Өндөрхаан-Чойбалсан	143	60775.0	33349.4	73.0	27425.6
2	Цахир-Тосонцэнгэл	127.1	62900.0	27451.8	31.8	35448.2
3	Халзанбүргэдэй-Солонготын даваа	100	46354.4	31573.5	39.7	14780.9
4	Тосонцэнгэл-Улиастай	67	38295.1	17318.2	50.1	20976.9
5	Ховдын Булган-Үенч	60	17806.2	7973.6	59.0	9832.6
НИЙТ ДҮН		497.1	226130.7	117666.5	50.72	108464.2

3.10 Хөгжлийн банк, Чингис, Самурай бондын хөрөнгөөр хэрэгжиж байгаа нийт төсөл, арга хэмжээ 2014 оны 10 сарын байдлаар 87.7 хувийн гүйцэтгэлтэй, 82.5 хувийн санхүүжилттэй байна.

3.11 Засгийн газрын хөтөлбөрт тусгагдсан 2013-2014 онд аймгийн төвийг нийслэлтэй авто замаар холбох зорилтын хүрээнд Өмнөговь, Дундговь, Дорноговь, Баянхонгор, Хөвсгөл аймгийг холбож Говь-Алтай, Дорнод, Сүхбаатар, Завхан, Ховд, Увс, Баян-Өлгий аймгууд холбогдоогүй байна.

3.12 Компанийн хүчин чадлыг харгалзахгүйгээр гүйцэтгэгчтэй шууд гэрээ байгуулсан нь төсөл, арга хэмжээ удаашрах, гэрээ сунгах, ажил хоцрох үндэслэл болж байна. Тухайлбал:

- *Засгийн газрын 2012 оны 110, 2013 оны 96 дугаар тогтоолын дагуу Өндөрхаан-Чойбалсан чиглэлийн 143 км, 95.3 км нийт 113.2 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 238.3 км замыг гүйцэтгүүлэхээр "Насны зам" ХХК-тай шууд гэрээ байгуулсан байна.*
- *Насны зам ХХК 238.3 км замыг гүйцэтгэхдээ инженер техникийн ажилтан, хүний нөөц, машин механизмын хүрэлцээгүйн улмаас үүргээ биелүүлж чадаагүй байна.*
- *Иймд тус 2 замын гэрээг цуцалж, 2013 онд 95.3 км замыг 4 багц болгон хуваасан байна.*

3.13 ХАА удааширснаас ажлын гэрээг жилийн эцсээр байгуулж хугацаа алдаж байна. Тухайлбал:

- *Мандалговь-Даланзадгад чиглэлийн 40 км*
- *Цахир-Тосонцэнгэл чиглэлийн 127.1 км*
- *Өндөрхаан-Мөнххаан-БаруунУрт чиглэлийн 177.9 км*
- *Мөрөн-Тариалан чиглэлийн 57 км*
- *Өндөрхаан-Чойбалсан чиглэлийн 95.4 км*

3.14 Зарим гүйцэтгэгч барилгын ажлын графикийг баталгаажуулаагүй, батлагдсан төлөвлөгөөг баримтлаагүйгээс ажил сунжирч гэрээ сунгах үндэслэл болж байна. Тухайлбал:

- *Мандалговь-Даланзадгадын чиглэлийн тус бүр 20 км урттай 2 багц замын гүйцэтгэгч Шинжиан Жингун Житуа ХХК 2013 онд төсөвт өртгийг баталгаажуулаагүй, барилга угсралтын ажлын графикгүй ажилласан байна.*

3.15 Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжүүлж байгаа авто зам барих ажлын гүйцэтгэгчийг ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.6-д² заасныг үндэслэн харьцуулалтын болон шууд гэрээ байгуулах аргыг баримтлан гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж байна.

Хяналтын тогтолцоог өөрчилсөн ч замын чанар сайжрахгүй байна

3.16 Зам барилгын ажлын хяналтыг захиалагч тавьдаг байсан бол 2010 оноос эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагыг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулснаар хяналтын баг зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж байна.

3.17 Чингис бонд, Хөгжлийн банкны хөрөнгөөр хэрэгжиж буй авто замын барилга угсралтын ажлын явцад хяналт тавьж, зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх 11 компанитай нийт 24.6 тэрбум төгрөгийн гэрээ байгуулж 15.8 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлсэн байна.

3.18 Зөвлөх компаниуд ихэвчлэн 1 чиглэлийн 3-4 багц замуудын ажилд хяналт тавьж байгаа бол зарим нь 2 өөр чиглэлийн замд зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж, нэг объектод ажиллах ёстой инженер техникийн ажилчдыг дутуу орон тоогоор ажиллуулж хяналтыг сулруулж байна.Тухайлбал:

- *Эм ай эл ХХК /Өндөрхаан-Мөнххаан-Баруун-Урт, Мөрөн-Тариалан чиглэл/;*
- *Ростов ХХК /Мандалговь-Даланзадгад, Мөрөн-Тариалан чиглэл/;*

² "Монгол Улсын Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаатай холбогдсон бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой харилцааг энэ хуулиар зохицуулахгүй"

Ар Си Эс Си ХХК /Өндөрхаан-Мөнххаан-Баруун-Урт, Өндөрхаан-Чойбалсан/ чиглэлийн замд давхар хяналт тавьж байна.

3.19 ЗТС-ын 2013 оны 71 дүгээр тушаалаар баталсан журмын³ дагуу авто замын чанар байдлын дүгнэлтээр гарсан дараах зөрчлүүдтэй холбоотой өгөгдсөн үүрэг даалгаврын биелэлт хангалтгүйгээс замыг ашиглалтад оруулах хугацаа удааширч байна. Тухайлбал:

- *Замын хучилтын зузаан зурагт зааснаас бага, хөндлөн болон дагуу хагарал үүссэн, гадаргуугийн тэгш байдал алдагдсан, замын далан, суурь, хөвөө, хучилтад шаардлага хангахгүй материал ашигласан, бетон цутгалтын ажил шаардлагын дагуу хийгдээгүй, арматурууд ил гарсан, хоолойн орох гарах амсаруудын бэхлэгээ хийгдээгүй, замын тэмдэг, тэмдэглээний стандарт хэмжээг алдагдуулсан зэрэг зөрчлүүд нийтлэг байна.*

Бондын хөрөнгөөр санхүүжигдсэн замуудад илэрсэн зарим зөрчлийг харуулвал:

- *Гэрээ оройтож байгуулагдсан-7, гүйцэтгэгчийн дотоод зохион байгуулалт хангалтгүй-4, график төлөвлөгөө батлуулаагүй, ажил батлагдсан төлөвлөгөөнөөс хоцорсон-2, өөр ажил давхар гүйцэтгэсэн-1, чанаргүй материал ашигласан-1, тэмдэг тэмдэглээний ажил хийгдээгүй-2, чанар байдал тогтоох баг ажиллаагүй хөдөлгөөн нээсэн-1, санхүүжилт хүлээгдсэн-1, улсын комиссоос өгсөн үүргийг биелүүлээгүй-1, батлагдсан зураг, технологийн горим зөрчсөн, ажлын тоо хэмжээ зөрсөн-5, ажиллах хүч тоног төхөөрөмжийн хүрээлцээ хангалтгүй-7, хяналтын зөвлөх хангалтгүй ажилласан-1 зөрчил тус тус илэрлээ.*

Төлөвлөлтийн явцад гардаг алдаа дутагдал арилахгүй байна

3.20 Хөгжлийн банкны болон Чингис бондын хөрөнгөөр хэрэгжиж буй замуудын төсөвт өртгөөс харахад 1 км-ийг дунджаар 400.0-570.0 сая төгрөгөөр гүйцэтгэж байгаа ба зарим чиглэлийн 4-5 багц болгож хуваасан замын ажлын 1 км-ийн өртөг харилцан адилгүй байна. Тухайлбал:

- *Өндөрхаан-Чойбалсан чиглэлийн 95.3 км замыг 10-30 км-ээр 5 багцад хуваасан ба 4 багцын дундаж өртөг 470.0-530.0 сая төгрөг байхад 1 багц нь 718.0 сая төгрөг байна.*

3.21 2010-2013 онд хэрэгжүүлэхээр төсвийн хуулиар батлсан зарим чиглэлийн замуудын төсөвт өртгийг “Барилгын нэгж талбайн төсөвт өртөг, төсвийн жишиг үнэлгээ батлах тухай” Засгийн газрын 2010 оны 336 дугаар тогтоолоор баталсан жишиг үнээр тооцвол 381.8-3,825.2 сая төгрөгөөр зөрүүтэй байна. Тухайлбал:

Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хэрэгжих хугацаа	/сая төгрөг/		
		Төсөвт өртөг	Жишиг үнээр	Зөрүү
Улаангом /Тээлийн гүүр/-Хяргас нуур чиглэлийн 100 км авто замын зураг төслийг бэлэн болгож, замын ажлыг эхлүүлэх /Увс/	2011-2014	45,000.0	42,600.0	(2,400.0)
Налайх /4 дүгээр зөрлөг/-Зуунмод чиглэлийн 25 км /УБ/	2012-2013	14,475.2	10,650.0	(3,825.2)
Манхан-Дарви чиглэлийн 100 км /Ховд/	2010-2013	42,981.8	42,600.0	(381.8)
Нарийний голын 325 у/м төмөр бетонон гүүр /Увс,Тэс/	2011-2013	5,380.2	4,375.0	(1,005.2)
Үүрийн голын 350 у/м төмөр бетонон гүүр /Хөвсгөл, Цагаан-Үүр/	2011-2013	8,163.8	4,725.0	(3,438.8)
Хэрлэн голын төмөр бетонон гүүр /Дорнод, Хөлөнбуйр/ 344.2 у/м	2012-2014	6,200.0	4,646.7	(1,553.3)

3.22 Улсын төсөв, гадаадын зээл тусламж, бондын хөрөнгөөр баригдаж буй авто замуудын нэг км-ийн өртөг өөр өөр байна. Тухайлбал:

№	Хөрөнгө оруулалтын төрөл	/сая төгрөг/		
		Хүчин чадал /км/	Гэрээний дүн	Нэг км-ийн өртөг
1	Улсын төсөв	601.0	281.4	468.2

³ “Авто замын байгууламжийн барилга, их засвар, шинэчлэлтийн ажлын техникийн үзүүлэлт, чанар байдалд дүгнэлт гаргах журам”

Авто замын хөрөнгө оруулалт, үр дүн

2	Хөгжлийн банк, Чингис, Самурай бондын хөрөнгө	1910.7	886.4	463.9
3	Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгө	1200.1	650.9*	542.4
	ДҮН	3710.8	1821.7	490.9

Тайлбар: * - долларын ханшийг 2014 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн Монгол банкны ханшаар тооцов.

3.23 Авто зам төлөвлөлтийн урьдчилсан судалгаа хангалтгүй, нэг маягаар хийгдэх, мэргэжлийн бодлогод тулгуурлах инженер, техник технологийн шийдэл, норм, стандартын зарчмууд алдагдаж байна.

3.24 ЗТАЖС-ын /хуучин нэрээр/ 2007 оны 186 дугаар тушаалаар баталсан авто зам, замын байгууламж барих нормативт хугацаагаар 100 км замыг 4 жил 3 сард барьж дуусгахаар байгаа бол зарим замын ажилд жишиг нормативт хугацаа мөрдөгдөхгүй байна. Тухайлбал:

- Мөрөн-Хатгал чиглэлийн 98.8 км замыг 5 жилд;
- Мөрөн-Тэрхийн Цагааннуур чиглэлийн 100 км 3 жилд;
- Улаангом -Хяргас нуур чиглэлийн 100 км замуудыг 3 жилд барихаар төлөвлөжээ.

3.25 Улсын хэмжээнд авто зам барих тусгай зөвшөөрөлтэй 425 ААН бүртгэлтэй байгаа ба аудитад хамрагдсан 105 арга хэмжээний гүйцэтгэгчээс 18 гадаадын хөрөнгө оруулалттай компани байна.

3.26 Нийт баригдаж байгаа авто замын барилгын ажлын гүйцэтгэгчээр үндэсний компаниуд ажиллахын зэрэгцээ БНХАУ, БНСУ-ын компаниуд олноор ажиллаж байна. Тухайлбал:

- Хөгжлийн банкны санхүүжилттэй 1910.7 км замын 40 хувь буюу 757 км-ийг БНХАУ-ын Шинжиан инженеринг констракшн, Шинжиан Шинфа, Шинжиан Бейшин, Эйч Кей Би компаниуд гүйцэтгэж байна.
- Харин 60 хувийг үндэсний 28 компани дунджаар 15-100 км замыг дангаараа болон 2-3 ААН-ийн түншлэл барьж байгаа ч гэрээт хугацааг хоцроосон дутагдал цөөнгүй байна.

3.27 Үүнээс үзэхэд үндэсний компаниудын санхүүгийн чадавх төдийлэн сайжрахгүй, мэргэжлийн инженер техникийн ажилтан дутагдалтай байгаа нь зээлийн хөрөнгөөр томоохон замуудыг барьж гүйцэтгэхэд үндэсний компаниудыг түлхүү оролцуулах боломж бүрдэхгүй байна.

3.28 Засгийн газрын 2014 оны 184 дүгээр тогтоолоор ээлжит болон их засварыг яаралтай хийх замуудын санхүүжилтэд шаардагдах 17.6 тэрбум төгрөгийг Хөгжлийн банкаар санхүүжүүлж, 2015 онд төсвөөс олгохоор шийдвэрлэжээ.

3.29 ЗТЯ-наас урсгал засварыг хариуцдаг засвар арчлалтын компаниудыг ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.6-д заасны дагуу гүйцэтгэгчээр шалгаруулж, 2014 оны 8 дугаар сарын 10-ны өдөр шууд гэрээ байгуулсан байна.

3.30 Тус ажлын хүрээнд Улаанбаатар-Дархан, Лүн-Эрдэнэсант-Арвайхээр, Улаанбаатар-Зуунмод чиглэлийн замын ээлжит засвар 2014 оны 10 сарын байдлаар 93-100 хувьтай ч санхүүжилт нь олгогдоогүй байна. Тухайлбал:

Замын чиглэл	Км	Гэрээний хугацаа	Төсөвт өртөг	Гүйцэтгэл %
Улаанбаатар-Баянчандмань	6.1	2014.10.1	2,305.0	95.0
Лүн-Эрдэнэсант-Арвайхээр	6.9	2014.10.1	2,630.0	100.0
Улаанбаатар-Дархан	12	2014.10.1	5,100.0	93.0
Улаанбаатар-Зуунмод	18.4	2014.10.1	7,559.0	98.0

нийт	17,594.0
------	----------

3.31 ЗТЯ гүйцэтгэгчтэй байгуулсан засвар арчлалтын ажлын гэрээг санхүүжүүлэгчээр баталгаажуулах хүсэлт гаргахдаа гүйцэтгэгчийн албан ёсны нэр, ажлын төлөвлөгөө, зээлийн зориулалт зэргийг тодорхой дурдаагүй нь Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааны журмын 10.1.1-д заасныг зөрчсөн тул гэрээ баталгаажуулах хугацаа хойшлогдон, санхүүжилт удааширсан байна.

Бүлэг 4. Дэд төслүүдийн хүрээнд хийгдэх ажлууд бүрэн хэрэгжээгүй байна

4.1 Засгийн газрын 2012-2016 оны мөрийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх “Бүтээн байгуулалтын томоохон төсөл хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” 71 дүгээр тогтоол, 2013 оны 46 дугаар тогтоолоор Гудамж төслийг хэрэгжүүлэх нэгжийг байгуулсан байна.

4.2 Гудамж төслийн хүрээнд 3 дэд төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ. Үүнд:

- Хотын төвийн дэд төсөл
- Хурдны зам дэд төсөл
- Гэр хороолол дэд төсөл

4.3 Дээрх төслүүдийг нэр, тоогоор зааж дунд хугацааны зорилтыг тодорхойлж, Хөгжлийн банкнаас Чингис бондын хөрөнгөөр санхүүжүүлэхээр шийдвэрлэжээ.

4.4 Эхний ээлжинд 200.0 сая ам.доллар буюу 278.3 сая төгрөгөөр Гудамж төслийн хүрээнд хийгдэх ажлуудыг санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

4.5 Хотын төв дэд төслөөр 33 уулзварыг өргөтгөн шинэчлэх, 119 шинэ гудамж гаргах зорилтыг дэвшүүлж ойролцоогоор 45.8 тэрбум төгрөг зарцуулахаар төлөвлөснөөс 21 уулзвар, 7 зам, уулзварын 3 зургийн ажил хийгдсэн байна.

4.6 Мөн Архангай аймгийн төвд хийсэн 11.39 км урттай 6.3 тэрбум төгрөгийн өртөгтэй 3 уулзварын ажил ашиглалтад оржээ.

4.7 Хотын төв дэд төслийн хүрээнд 2014 оны 10 сарын байдлаар 1.8 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 66 зураг төсөв боловсруулах ажил эхэлж, 2013 онд 610.1 сая төгрөгийн, 2014 онд 403.5 сая төгрөгийн бүгд 1.1 тэрбум төгрөгийн ажил хийгдсэн байна.

4.8 Дээрх арга хэмжээнд 72.3 тэрбум төгрөг төлөвлөж гэрээ байгуулснаас 2013 онд 27.5 тэрбум, 2014 онд 18.2 тэрбум, бүгд 45.7 тэрбум төгрөгийн ажил гүйцэтгэж одоо 26.6 тэрбум төгрөгийн ажил үргэлжлэн хийгдэж байна.

4.9 Ингэснээр Хотын төв дэд төсөлд хуваарилагдсан хөрөнгөнөөс 26.5 тэрбум төгрөгийг хэтрүүлэн гэрээ байгуулан зарцуулжээ.

4.10 Хурдны зам дэд төслийн хүрээнд нийт 6 чиглэлд 122 км хурдны зам барихаар төлөвлөж, 173.8 тэрбум төгрөг зарцуулахаар тусгажээ.

4.11 Хурдны замын ТЭЗҮ, зураг төсөв боловсруулах, байгаль орчны нарийвчилсан үнэлгээг Эм Си Пи Си жи ар, Ар Си Эс Си ХХК-иудтай 7.8 тэрбум

төгрөгөөр гүйцэтгүүлэхээр гэрээ байгуулж 2013 онд 1.4 тэрбум, 2014 онд 4.9 тэрбум нийт 6.3 тэрбум төгрөгийг зарцуулж 2014 онд ажлууд нь дууссан байна.

4.12 Засгийн газрын 2013 оны 46 дугаар тогтоолоор Гудамж төслийн хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлуудыг баталсан ба 2013-2016 онд нийслэлийн 6 чиглэлд барих хурдны замаас 2 чиглэлийг 2013 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн ч ажил эхлээгүй байна.

4.13 Гэр хороолол дэд төслийн хүрээнд гэр хорооллын доторх гудамж, зам, зогсоол, дэд бүтцийг цогц байдлаар шийдвэрлэх, 25 шинэ бичил төв барих, төв болгонд инженерийн шийдэл бүхий дэд станцууд байгуулах, байршил, суурьшлын нягтралаас хамааруулан 6 жижиг оврын цахилгаан станц байгуулах ажилд 55.2 тэрбум төгрөг зарцуулахаар төлөвлөсөн байна.

4.14 Дээрх дэд төслийн хүрээнд Хүй долоон худагт 2013-2014 онд 8.5 км зам барилгын ажил, худалдаа үйлчилгээний талбай, авто зогсоол барих, зураг төсөл боловсруулах, Гандантэгчилэн хийд орчмын гудамжны барилгын ажил, инженерийн байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, Ботаник-Шар хад чиглэлд 6.6 км замын төгсгөлийн 2.36 км авто зам барих, хяналт зөвлөх үйлчилгээ нийтдээ 2013 онд 13.2 тэрбум, 2014 онд 2.1 тэрбум нийт 15.3 тэрбум төгрөгийн ажил гүйцэтгэсэн байна.

4.15 Дэд төслүүдийг хэрэгжүүлэх явцад газар чөлөөлөхтэй холбогдсон бусад зардлуудад 1.3 тэрбум төгрөг төлөвлөж одоогоор санхүүжилт хийгдээгүй, харин төслийн хяналтын зөвлөхийн зардалд 7.5 тэрбум төгрөг төлөвлөснөөс 3.2 тэрбум, төслийн удирдлага, зохион байгуулалтын зардалд 2.4 тэрбум төгрөг төлөвлөж 3.0 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэл гарсан байна.

4.16 2013 онд Засгийн газрын 46 дугаар тогтоолоор батлагдсан Гудамж төслийн санхүүжилтийн хуваарилалтыг 2014 оны 7 дугаар сард 244 дүгээр тогтоолоор өөрчилсөн байна.

4.17 Чингис бондын хөрөнгөөр Гудамж төслийн нэгж 74.8 тэрбум төгрөгийн гэрээний үнэ бүхий 31 төсөл арга хэмжээний ХАА зохион байгуулжээ.

4.18 Төслийн нэгжийн захирлын 2013 оны 13 дугаар тушаалаар баталсан ХАА-г зохион байгуулах тухай журмаар үнэлгээний хороог байгуулсан нь ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 47 дугаар зүйлийн шаардлагуудтай зөрчилдөж байна.

4.19 Үнэлгээний хорооны гишүүдийг 4 хүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулж 28 зураг төсөв, 1 зөвлөх үйлчилгээний гүйцэтгэгчийг шалгаруулсан нь олонхийн саналаар гүйцэтгэгч шалгаруулахад хязгаарлалт бий болсон байна.

4.20 ЭЗХС "Түр журам батлах тухай" 2013 оны 4 дүгээр сарын 5-ны 29 дүгээр тушаалыг батлахдаа "Гадаадын зээл тусламжийг зохицуулах тухай хууль"-ийн заалтыг үндэслэл болгосон нь ХАА-нд ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийг дагаж мөрдөхгүй байх нөхцөл, боломжийг үүсгэжээ.

4.21 Мөн төслийн нэгж 74.8 тэрбум төгрөгийн гэрээний дүнтэй 31 уулзвар зам, 11.4 тэрбум төгрөгийн зураг төсөв боловсруулах, зөвлөх үйлчилгээний

гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулахдаа ЭЗХС-ын 2013 оны 29 дүгээр тушаалаар баталсан түр журмыг үндэслэн шууд гэрээ байгуулсан байна.

4.22 Үнэлгээний хороо тендерийн баримт бичгийг боловсруулахдаа Сангийн сайдын 2012 оны 81 дүгээр тушаалаар баталсан тендерийн жишиг баримт бичгийн дагуу бус 2008 онд батлагдсан зөвлөх үйлчилгээний тендерийн үнэлгээний зааврыг баримтласан байна.

- *Гудамж төслийн нэгжээр дамжин ХАА-г зохион байгуулсан 31 авто зам, уулзвар 66 зураг төсвийн ажил сонгон шалгаруулалт явуулахгүйгээр шууд гэрээ байгуулсан байна.*
- *Өргөө кино театрын өмнөх уулзварын барилга угсралтын ажлын гэрээг 2013 оны 4 сарын 27-ны өдөр, харин зураг төсөв боловсруулах гэрээг 2013 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдөр байгуулсан нь ажлыг зураг төсөвгүйгээр эхэлснийг харуулж байна.*

ДҮГНЭЛТ

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлт хийж байна. Үүнд:

- Улсын төсвөөс санхүүжсэн 69.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 157 км, бондын хөрөнгөөр 176.0 тэрбум төгрөгийн 390.3 км, зээл, тусламжийн 123.2 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй 443.95 км замыг 2013-2014 онд улсын комисст хүлээлгэн өгсөн байна. Энэ нь нийт 3711.8 км замын 26.7 хувь буюу 991.25 км зам байна.
- Нийт замын 44.7 хувь буюу 1658.5 км замын барилга угсралтын ажил дуусч 2012-2014 онд тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн нээсэн байна. Үүнээс улсын төсвөөс санхүүжсэн 53.5 тэрбум төгрөгийн 168 км 5 зам, бондоос санхүүжсэн 556.6 тэрбум төгрөгийн 1023.2 км 20 зам, зээл, тусламжийн 184 сая ам. долларын 467.3 км 3 зам байна.
- 2015 онд дамжин хэрэгжих 921.9 тэрбум төгрөг, 100.3 сая ам.долларын гэрээний дүнтэй нийт 2720.55 км урт 66 замын ажил байгаа бөгөөд хөдөлгөөн нээсэн болон үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа замууд хугацаандаа ашиглалтад орохгүй байгаа нь төлөвлөлт, худалдан авах ажиллагаа, гэрээний хэрэгжилт, санхүүжилт, ажлын чанартай холбоотой байна.
- Гүйцэтгэгчийн нэг жилд барих замын дундаж хүчин чадалд тулгуурлан замуудыг багц болгон хуваах замаар сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулаагүй, гэрээ байгуулах эрхийг 10-11 дүгээр сард олгож байгаа зэргээс шалтгаалан төсөл, арга хэмжээний төлөвлөсөн хугацаандаа хэрэгжихгүй байна.
- Гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжиж буй зарим төслүүдийн хувьд барилга угсралтын ажлын гэрээ байгуулахаас өмнө тендерийн багцлал, гэрээний хугацаа, тендерийн баримт бичиг, хөрөнгө оруулалтын хуваарь зэргийг санхүүжүүлэгчтэй харилцан тохиролцож шийдвэрлэхэд 1-2 жил зарцуулж байна.
- Зээл, тусламж, бондоос санхүүжиж буй замуудын тендерийн шалгуур, нөхцлийг үндэсний компаниуд хангахгүй байгаа нь гүйцэтгэгчээр шалгарахгүй байх, тэдгээрийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх боломжийг бууруулж байна.
- Зарим гүйцэтгэгчийн ажлын дотоод зохион байгуулалт муугаас гэрээний хэрэгжилт хангагдахгүй, ажил удааширч гэрээ цуцлахад хүрсэн байна. Энэ нь нөгөө талаас зөвлөх компаниудын үйл ажиллагаатай холбоотой байгаагийн дээр хариуцлагын тогтолцоо үгүйлэгдэж байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг дор дурдсан албан тушаалтанд зөвлөж байна.

Зам, тээврийн сайдад

- Барилгын ажил дуусан ч ашиглалтад ороогүй, мөн үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа замуудыг хариуцан хэрэгжүүлэгч, гүйцэтгэгч, зөвлөх байгууллагуудын төлөөлөл тэдгээрийн ажлын зохион байгуулалт, хариуцлага, санаачлага, гүйцэтгэлийн сахилга батыг дээшлүүлэх чиглэлээр холбогдох дүрэм журмыг шинэчлэн, мөрдөж ажиллах
- Олон улсад болон өөрийн оронд мөрдөж буй авто замын стандарт норм, туршилт шинжилгээний арга, аргачлал, технологийн шинэчлэлийг нэвтрүүлэх, боловсронгуй болгох ажлыг зохион байгуулж, ингэснээр чанартай замыг хугацаа алдалгүй ашиглалтад оруулж өртөг, зардлыг бууруулах боломжийг бүрдүүлэх
- Төсөл, арга хэмжээг хуульд заасан хугацаанд хэрэгжүүлэх зорилгоор салбарын бодлогын хэрэгжилтийг хангах төрийн байгууллагуудын ажлын чиг үүрэгт тулгуурлан тодорхой арга хэмжээ авч ажиллах

Худалдан авах ажиллагааны газрын даргад

- Худалдан авах ажиллагаанд оролцогчдоос шаардлага хангасан гүйцэтгэгчийн санал ирээгүйгээс тендер дахин зарлагдаж хугацаа алдаж байгаад дүгнэлт хийж, замын компаниудын хүчин чадалд тулгуурлан тендерийн баримт бичигт тусгагдсан зарим шалгуур нөхцлийг шинэчлэн боловсруулах тал дээр анхаарах
- Авто замын салбарын улиралын чанартай үйл ажиллагаа явагддаг нөхцөл, байдлыг харгалзан гүйцэтгэгчтэй гэрээ байгуулах эрхийг барилга угсралтын ажил эхлэхээс өмнө олгож байх боломжийг бүрдүүлэх



**МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ЯАМ**

14251 Улаанбаатар хот,
Сүхбаатар дүүрэг, Чингисийн өргөн чөлөө 11,
Утас: 6226-3168, Факс: (976-11) 31-23-15,
E-mail: info@mrt.gov.mn, http://www.mrt.gov.mn

2015.01.08 № 03/45

танай _____-ны № _____-г

Санал хүргүүлэх тухай

Авто замын салбарт улсын төсөв, гадаадын зээл, буцалтгүй тусламж, Хөгжлийн банкны хөрөнгөөр санхүүжигдсэн авто замын барилгын ажлын явц, хөрөнгө оруулалтын үр дүнд 2014 оны байдлаар хийсэн гүйцэтгэлийн аудитын "Авто замын хөрөнгө оруулалт, үр дүн" тайлангийн төсөлтэй танилцлаа. Тус аудитын тайланд бидний ажилд тус болох санал, зөвлөгөө олон байгаа бөгөөд цаашид анхааралдаа авч ажиллах асуудлуудыг хөндөж тавьсан явдалд талархал илэрхийлье.

Авто замын ажил нь улирлын чанартай ажил тул ажил эхлэх хугацааг алдахгүй байх нь хамгийн чухал бөгөөд Худалдан авах ажиллагааны зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох, шинэ шатанд гаргах, холбогдох хууль, эрх зүйн актуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг яаралтай оруулах зайлшгүй шаардлагатай байгаа талаар санал нэгтэй байна.

Тайланд дурдагдсан асуудлууд болон авто замын чанарыг сайжруулахад шаардлагатай тодорхой арга хэмжээнүүдийг цаашид авч хэрэгжүүлж, зөрчилтэй асуудлыг таслан зогсоох ажлыг салбарын хэмжээнд зохион байгуулж ажиллах болно.

Аудитын тайланд орсон асуудлуудаар зарим тодруулга, нэмэлт мэдээлэл, тайлбарыг хавсралтаар хүргүүлж байгааг хүлээн авч тайланд тусгах арга хэмжээ авч өгнө гэдэгт найдаж байна.

Хавсралт 3 хуудас

ТӨРИЙН НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГЫН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН
ГҮЙЦЭТГЭЛЭ

Б.БЯМБАЖАВ



08 055

Үндэсний аудитын газраас “Авто замын хөрөнгө оруулалт, үр дүн”-д хийсэн аудитын дүгнэлтэд өгөх тайлбар, санал

Авто замын салбарт улсын төсөв, гадаадын зээл, буцалтгүй тусламж, Хөгжлийн банкны санхүүжилтээр хэрэгжиж буй авто замын төслүүдийн хэрэгжилт, үр дүнд хийсэн аудитын тайлагийн төсөлд дараах саналууд ирүүлсэн байна. Үүнд:

Тайлбар 1-гүзнэ үү	Тайлангийн ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ бүлгийн Үндсэн мэдээлэл хэсгийн 6-р хуудас дахь мэдээлэлд дараах өөрчлөлт, нэмэлтийг оруулах: ... 2011-2014 онд 2757.5 км хатуу хучилттай авто зам ашиглалтад орж, 2015 онд он дамжин хэрэгжих 954.7 км хатуу хучилттай авто замын барилгын ажил байна...
Тайлбар 2-гүзнэ үү	БҮЛЭГ 1-ийн заалтуудын дүгнэлтэд өгөх нэмэлт мэдээлэл, тайлбар: 1.9-д /ху 10/ дурдсан Завхан аймгийн Тосонцэнгэл сумын доторх 3 км авто замын барилгын ажил нь 2014 баригдаж, дууссан болохыг анхаарна уу
Тайлбар 3-г үзнэ үү	1.26 /ху 13/ Хөдөлгөөний эрчим бага, төв суурин газраас алслагдсан бүс нутагт өндөр өртгөөр буюу зээлийн хөрөнгөөр 2014 онд зам бариагүй тул энэ нөхцөл байдлыг нэмж тусгана уу
Тайлбар 4-г үзнэ үү	1.29-д өгөх нэмэлт мэдээлэл: Мөрөн-Хатгал чиглэлийн 88км хатуу хучилттай авто замын тэгш байдал алдагдсан 16км-т давхар хучилт хийж, 48.8 км замд тэмдэг, тэмдэглэгээг шинээр хийсэн. 2014-12-04-ний өдөр Улсын комисс ажиллаж ашиглалтад авахаар шийдвэрлэн Улсын комиссын акт зурагдах шатандаа явж байна.Мөн Өлгий-Цагааннуур чиглэлийн 40км замд Улсын комисс ажиллаж ашиглалтад авахаар шийдвэрлэсэн. Улсын комиссын акт зурагдах шатандаа явж байна. Сайншанд-Хамарын хийд чиглэлийн 42км хатуу хучилттай авто замд зураг зохиогч ажиллаж дүгнэлт гаргасны дагуу гүйцэтгэгч зургийн дагуу нийт замд асфалтобетон хучилтыг дахин хийж замын шинэчлэн зассан. Улсын комисс ажиллаж замыг ашиглалтад хүлээн авсан. Улиастай-Донойн хөндийн нисэх буудал хүртэлх 29.5км замын барилгын ажил 2013 онд дуусгасан боловч хүйтэрсний улмаас чанар байдалд дүгнэлт гаргах боломжгүй болж, гэрээг сунган 2014 онд чанар байдалд дүгнэлт гаргаж, Улсын комисс ажилласан. Улсын комиссын шийдвэрээр 22.5 км замыг Улсын ашиглалтад авахаар шийдвэрлэсэн ба үлдэгдэл 7км замын тэгш байдал хангагдаагүй тул дахин засуулахаар шийдвэрлэлээ.
Тайлбар 5-г үзнэ үү	2.3-ын Хүснэгтээр өгөгдсөн төсөл, арга хэмжээний нэр, урт км, хэрэгжсэн болон ашиглатад орсон огноог дахин нягтлана уу. “Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх төсөл”-ийн хүрээнд баригдсан авто замуудаас 2014 онд Сайншанд – Замын – Үүд чиглэлийн 54.05 км /NP-2/ ашиглалтад орсон бөгөөд мөн “Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто зам хөгжүүлэх төсөл”-ийн хүрээнд баригдсан Манхан – Ховд чиглэлийн 85.3 км, Өлгий – Хашаатын даваа чиглэлийн 60 км хатуу хучилттай авто замууд тус тус ашиглалтад ороод байна.
Тайлбар 6-г үзнэ үү	2.4-т өгөх нэмэлт мэдээлэл: “Баруун бүсийн босоо тэнхлэгийн авто зам хөгжүүлэх төсөл”-ийн Тэмээн хүзүү – Бага Улаан даваа чиглэлийн 110.8 км, Бага Улаан даваа – Манхан сум чиглэлийн 53.3 км /103.3 км-ийн Багц-1, Багц-3/ хатуу хучилттай авто замуудын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн нээсэн боловч барилгын ажил 100% дуусаагүй, 2015 онд он дамжин хэрэгжихээр байна.
Тайлбар 7-г үзнэ үү	2.5-д “Бүс нутгийн авто зам хөгжүүлэх төсөл”-ын NP2 багцын нийт уртыг 54.05 км гэж оруулна уу
Тайлбар 8-г үзнэ үү	2.9-н дүгнэлтэд Зээлдэгч нь санхүүжүүлэгч байгууллагын зээлийн нөхцлийг хүлээн зөвшөөрснөөр зээлийн гэрээ байгуулах ба тус нөхцөлд Худалдан авах ажиллагаанд санхүүжүүлэгчийн тусгай

	журмыг мөрдөх тухай заасан байдгаас шалтгаалж хугацаа алддаг талаар оруулж өгнө үү
Тайлбар 9-г үзнэ үү	2.11 Авто замын барилгын ажил гүйцэтгэх гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээнд дээрх заалтууд байхгүй бөгөөд дээрх шаардлагууд нь санхүүжүүлэгч байгууллагатай байгуулсан зээлийн гэрээнд тусгагдсан байдаг. Санхүүжүүлэгч байгууллагатай байгуулж буй зээлийн гэрээг Засгийн газар өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал соёрхон батладаг, санхүүжүүлэгч байгууллагын гүйцэтгэгч компаниуд тавьж буй шаардлага өндөр байдгийн улмаас үндэсний компаниуд оролцох боломж хязгаарлагдмал байдаг бөгөөд тус яамнаас нөлөөлөх нөлөөлөл бага байдгийг дүгнэлтэд оруулна уу. Энэ нь захиалагчийн шаардлага биш юм.
Тайлбар 10-г үзнэ үү	3.24 Зөвлөх компани өөр чиглэлүүдэд давхар ажилдаг нь авто замын чанарт сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна. Учир нь тухайн чиглэлийн замын зөвлөх үйлчилгээний ажилд хяналт тавих инженер техникийн ажилчдын тухайн тавьсан шаардлагыг бүрэн хангасан учраас гэрээ байгуулж тухайн ажилд хяналт хийдэг. Харин хяналт тавьж буй ИТА-ын мэргэжлийн ур чадвар болон туршлага тааруу байгаа нь ажлын чанар байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэх сул талтай талаар нэмж оруулна уу
Тайлбар 11-г үзнэ үү	3.26 Өндөрхаан-Чойбалсан чиглэлийн 95.4 км авто замын нэг багц болох 10.65 км авто зам Чойбалсан хотын төвөөр дайран өнгөрч байгаа 9м өргөнтэй, 2 захаараа бетон хашлагатай, борооны ус зайлуулах байгууламж, цахилгаан холбоо, шугам сүлжээний ажил, авто замын гэрэлтүүлэгийн ажил зэрэг инженерийн иж бүрэн байгууламж бүхий хот суурингийн авто замд хамаарагдах бөгөөд Улаанбаатар хотод баригдаж байгаа ижил төстэй нэг километр авто замын ажлын хувьд 2013 оны 900 орчим сая төгрөгийн өртөгтэй байсан. Иймд төсөвт өртгийг нэмэгдүүлэн нэг км замын өртөгийг 718.0 сая төгрөг болгож Засгийн газрын тогтоол гаргуулсан тул жишээ болгон авсныг хасна уу
Тайлбар 12-г үзнэ үү	3.27 Авто замын төсөвт өртгийг төлөвлөхдөө тухайн ажлын зураг төсөл, ажлын тоо хэмжээнд үндэслэн хийдэг тул “Барилгын нэгж талбайн төсөвт өртөг, төсвийн жишиг үнэлгээ батлах тухай” Засгийн газрын 2010 оны 336 дугаар тогтоолыг баримтлан шууд тооцох боломжгүй байдаг. Авто зам нь тухайн баригдах гэж буй газрын байршил, тогтоц, цаг уурын бүс зэргээс хамаарч ажлын тоо хэмжээ нь өөр өөр зөрүүтэй байдаг тул энэ заалтыг хасч өгнө үү
Тайлбар 13-г үзнэ үү	3.29 Мөрөн-Хатгал чиглэлийн 98.8 км замыг 5 жил барихаар төлөвлөөгүй бөгөөд гүйцэтгэгч компаниас үнийн зөрүү олгож өгөхийг хүссэн ба уг асуудал өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд бүрэн шийдвэрлэгдээгүй, Улсын төсвийн санхүүжилтээр хэрэгжиж буй уг ажлын санхүүжилт оройтож ордог байсан тул хугацаа сунгах шалтгаан болсныг анхаарч дүгнэлтээс хасна уу
Тайлбар 14-г үзнэ үү	Ховд аймгийн Зэрэг сумын 3 км авто замын гүйцэтгэгч компани шалгараагүй байгаа гэж бичсэн нь ташаа мэдээлэл бөгөөд “Алтайн зам” ХХК барьж гүйцэтгэн 2014 онд ашиглалтад оруулсан

Тайлбар 1	Аудитад хамрагдсан 105 чиглэлийн авто замын уртыг жагсаалтаар гаргаж улсын комиссын акт гарсан замуудыг ашиглалтад орсон гэж авсан.
Тайлбар 2	Завхан аймгийн аудитын газраас ирсэн төсөл арга хэмжээний хэрэгжилтийн судалгаагаар Тосонцэнгэл суманд баригдаж буй 3 км зам дутуу гүйцэтгэлтэй байсан болно.
Тайлбар 3	АХБ-ны хөрөнгө оруулалтаар Чойр-Сайншанд чиглэлийн гол замаас Эрдэнэ, Өргөн сумдруу салгаж баригдсан замуудын хэрэгжилтийн явцыг тайланд хүснэгтээр харуулсан.
Тайлбар 4	Аудитын хугацаанаас хамаарч төсөл арга хэмжээний хэрэгжилт, гүйцэтгэлийг 2014 оны 10 дугаар сарын 31-ны өдрийн байдлаар гаргаж дүгнэсэн бөгөөд энэ хугацаанд улсын комисст хүлээлгэн өгч акт гарсан замуудыг ашиглалтад орсон замын жагсаалтад оруулсан. Мөн тайлбарт дурдсан замуудын хэрэгжилтийн явцад гарсан зөрчил дутагдлуудыг жишээгээр оруулсан болно.
Тайлбар 5	Сайншанд-ЗамынҮүд чиглэлийн 54.05 км замын улсын комиссын акт гарсан. Манхан-Ховд чиглэлийн 85.3 км, Өлгий-Хашаатын 60 км замыг комисс хүлээн авсан акт гараагүй байсан.
Тайлбар 6	Тус чиглэлийн зам хөдөлгөөн нээсэн замын жагсаалтад хамарч байна.
Тайлбар 7	Тус санал нь тайлангийн 2-р бүлгийн 2.5-д хамаарахгүй байна.
Тайлбар 8	Саналыг хүлээн авах боломжгүй байна.
Тайлбар 9	Тайланд санхүүжүүлэгч байгууллагатай байгуулсан зээлийн гэрээний заалтын талаар дурьдсан болно.
Тайлбар 10	Саналыг хүлээн авах боломжгүй байна.
Тайлбар 11	Саналыг хүлээн авч тайлангаас хасав.
Тайлбар 12	Саналыг хүлээн авч тайлангийн өгүүлбэрт найруулгын өөрчлөлт оруулав.
Тайлбар 13	Төсвийн тухай хуулинд тус чиглэлийн замыг 2008-2013 онд хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан байна.
Тайлбар 14	Аудитын хугацаанд тус чиглэлийн замын гүйцэтгэгч шалгараагүй гэсэн мэдээлэл өгсөн болно.

Зам, тээврийн яамнаас ирүүлсэн саналд өгөх тайлбар